

Доказано, что основной закономерностью эмоционального взаимодействия командиров в проблемной межличностной ситуации есть усиление регулятивной роли эмоций и переживаний в действиях офицеров.

Рассмотрены стратегии поведения военных руководителей в проблемных ситуациях, которые могут реализовываться через различные тактики.

Ключевые слова: межличностное взаимодействие, военный университет, тактика, стратегия, руководитель, подчиненный.

УДК 378

Грень Л. М., Курбанова Х. Ш.

м. Харків, Україна

**МОРАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ
БАКАЛАВРІВ ХІМІКО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗА ЯКІСТЬ СВОЄЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У
ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Важливим завданням вищих закладів освіти, що здійснюють підготовку майбутніх бакалаврів хіміко-технологічних спеціальностей, є надання якісних знань здобувачам освіти, а це, у свою чергу, потребує від професорсько-викладацького складу

високої професійної компетентності, постійного творчого пошуку, урізноманітнення методів навчання, використання позитивного міжнародного досвіду під час навчання. Не менша відповідальність за якість навчання покладена на здобувачів освіти, майбутніх бакалаврів хіміко-технологічних спеціальностей.

Майбутні бакалаври хіміко-технологічних спеціальностей повинні володіти не тільки позитивним ставленням до обраної ними сфери діяльності й міцними професійними знаннями у галузі своєї спеціалізації з урахуванням останніх наукових розробок, а й знаннями у галузі суміжних наук, творчими підходами до вирішення завдань, умінням розв'язувати нестандартні завдання, використовувати різні інформаційні джерела та уміти використовувати для аналізу отриманих даних інформаційні й комунікаційні технології загального й професійного призначення.

Серйозні вимоги пред'являються і до особистісних якостей майбутніх бакалаврів хіміко-технологічних спеціальностей, головними з яких є уміння працювати в команді, розуміння ступеня відповідальності за результати своїх дій як перед колективом, так і перед суспільством й усвідомлення необхідності постійного підвищення свого професійного рівня.

Погоджуємось із думкою дослідників, що «реалії сьогодення вимагають підготовки фахівців інженерних спеціальностей широкого профілю, які володіють не тільки науково-технічними, а й соціально-гуманітарними знаннями і

компетенціями з огляду на зростаючу соціальну роль інженера, його включеність у такі життєво важливі сфери, як виробництво, екологія, етика, економіка, право» [3, с. 30].

Ключовим поняттям професійної етики є відповідальність. Дослідники розглядають відповідальність як контроль за діяльністю суб'єкта з позиції виконання ним прийнятих норм і правил, що реалізується в різних формах [2]. У своїх дослідженнях характеризують відповідальність як здатність особистості розуміти відповідність результатів своїх дій прийнятим у суспільстві або в колективі нормам; як залежність людини від чогось, що сприймається нею як визначальна підстава для прийняття рішень і здійснення дій [3].

Відповідальність означає спроможність правильно зрозуміти потреби інших людей як свої особисті. Людина тоді поводить відповідально стосовно інших, коли поважає в них особистість. Бути відповідальними означає розумне вміння керувати особистою поведінкою, не даючи волі ірраціональним пристрастям.

Науковці розрізняють різні види відповідальності: юридичну, економічну, соціальну, моральну, професійну відповідальність, відповідальність учених, теологічну відповідальність тощо.

Моральна відповідальність означає здатність передбачити наслідки кожного свого вчинку і прагнення запобігти можливому негативному ходу подій. Моральна відповідальність – це

усвідомлена особистістю необхідність узгоджувати і творчо направляти свою поведінку в інтересах суспільства. Велика роль у формуванні моральної відповідальності бакалаврів хіміко-технологічних спеціальностей належить педагогіці успіху. Саме в центрі її уваги – «унікальна цілісна особистість, яка прагне до максимальної реалізації своїх можливостей, відкрита для сприйняття нового досвіду, здатна на свідомий і відповідальний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях» [1, с. 40]. Кожний людський вчинок як наслідок обраного рішення в ситуації морального вибору так чи інакше порушує інтереси інших людей, суспільства. Оскільки моральний вибір виражає реальний зв'язок особистості з іншими людьми, а отриманий результат набуває певного значення для інших людей, що завжди накладає відповідальність на особистість. Ця відповідальність умовно може бути поділена на внутрішню та зовнішню.

Внутрішня відповідальність є атрибутом такої моральної категорії, як совість, вона виражає спроможність особистості усвідомлювати наслідки своїх вчинків, діяти відповідно до цих усвідомлень, керуючись нормами моралі. Зовнішня відповідальність виявляється у вигляді санкцій суспільства на дії особистості.

Нести відповідальність означає приймати на себе всі наслідки своїх вчинків. Відповідальній поведінці протистоїть безвідповідальна – це вчинки, які відбуваються без урахування

наслідків для себе та інших. Безвідповідальність завжди пов'язана з байдужістю й легковажністю або з надмірною самовпевненістю. Насамперед, безвідповідальність означає спробу перекласти наслідки своїх вчинків на інших.

Дослідники виділяють такі ознаки відповідальності, як точність, пунктуальність, дисциплінованість, чесність, принциповість особистості у виконанні обов'язків і її готовність відповідати за наслідки своїх дій. Водночас зазначені якості не можуть реалізуватися успішно, якщо в людини не розвинені моральні риси, зокрема: здатність до співпереживання, чуйність до чужого болю й радості.

До поняття моральної відповідальності майбутніх бакалаврів хіміко-технологічних спеціальностей можемо віднести високу цілеспрямованість в оволодінні майбутньою професійною діяльністю, здатність до творчості у подальшій роботі за фахом, самостійність в ухваленні рішень й оволодінні науково-практичними навичками, що виступають найважливішими передумовами високої конкурентоспроможності сучасного хіміка-технолога, затребуваності його потенціалу на ринку трудових послуг.

Список літератури: 1. Грень Л. М. Педагогічні умови формування у студентів вищих технічних закладів спрямованості на успішну професійну діяльність: дис. канд. пед. наук:13.00.04, Харків, 2010. 223 с. 2. Лапузіна О. М. Формування професійної

етики у майбутніх інженерів на основі ситуаційного навчання: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2006. 23 с.

3. Созикіна Г.С. Формування соціальної відповідальності майбутніх інженерів автомобільно-дорожньої галузі у процесі професійної підготовки: дис. канд. пед. наук: 13.00.04, Харків, 2019. 295 с.

Bibliography (transliterated): 1. Hren L. M. “Pedahohichni umovy formuvannia u studentiv vyshchychk tekhnichnykh zakladiv spriamovanosti na uspishnu profesiinu diialnist [Pedagogical conditions for the formation of students of higher technical institutions focus on successful professional activities]”: dys. kand. ped. nauk: 13.00.04, Kharkiv, 2010. 223 p. 2. Lapuzina O. M. “Formuvannia profesiinoi etyky u maibutnikh inzheneriv na osnovi sytuatsiinoho navchannia [Formation of professional ethics in future engineers based on situational training]”: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04. Vinnytsia, 2006. 23 p. 3. Sozykina H. S. “Formuvannia sotsialnoi vidpovidalnosti maibutnikh inzheneriv avtomobilno-dorozhnoi haluzi u protsesi profesiinoi pidhotovky [Formation of social responsibility of future engineers of the road industry in the process of professional training]”: dys. kand. ped. nauk: 13.00.04, Kharkiv, 2019. 295 p.

Грень Л. М., Курбанова Х. Ш.

МОРАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ
ХІМІКО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗА ЯКІСТЬ
СВОЄЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито роль моральної відповідальності майбутніх інженерів хімічного профілю за якість їх підготовки у період навчання у закладах вищої освіти.

Ключові слова: відповідальність, інженери хімічного профілю, моральна відповідальність, якість, підготовка.

Hren L. M., Kurbanova H. Sh.

MORAL RESPONSIBILITY OF FUTURE BACHELORS OF
CHEMICAL AND TECHNOLOGICAL SPECIALTIES FOR THE
QUALITY OF THEIR PROFESSIONAL TRAINING
IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article reveals the role of moral responsibility of future chemical engineers for the quality of their training during their studies in higher education institutions.

Key words: responsibility, chemical engineers, moral responsibility, quality, training.

Грень Л. М., Курбанова Х. Ш.

МОРАЛЬНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ БУДУЩИХ БАКАЛАВРОВ
ХИМИКО-ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ ЗА
КАЧЕСТВО СВОЕЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ
ВО ВРЕМЯ ОБУЧЕНИЯ В ВЫСШИХ
УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

В статье раскрыта роль моральной ответственности будущих инженеров химического профиля за качество их подготовки в период обучения в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: ответственность, инженеры химического профиля, нравственная ответственность, качество, подготовка.